

Інформаційно-правова система

як інструмент управління потоками правової інформації

Л. М. Коваленко

здобувач Інституту законодавства
Верховної Ради України

У статті розглядаються поняття потоку правової інформації та інформаційно-правової системи, що складають категоріальний апарат галузі інформаційного права, а також досліджується питання взаємозв'язку цих категорій в контексті реалізації права на доступ до інформації.
Ключові слова: інформаційний потік, інформатизація, інформаційно-правова система, Інтернет, споживач інформації.

В статье рассматриваются понятия потока правовой информации и информационно-правовой системы, составляющих категориальный аппарат области информационного права, а также исследуется вопрос взаимосвязи этих категорий в контексте реализации права на доступ к информации.

Ключевые слова: информационный поток, информатизация, информационно-правовая система, Интернет, потребитель информации.

This article discusses the terms such as the flow of legal information and information-legal system, that constitutes categories of information law, and investigate questions of the relationship between these categories in the context of the right of access to information.

Keywords: information flow, informatization, information and legal system, Internet, consumer information.

Для нормального функціонування будь-якої соціальної системи необхідний безперервний потік інформації. Він, відповідно, орієнтує кожну особу і тримає її у стані інформаційної насиченості. Кожна людина, зі свого боку, постійно перебуває в інформаційному потоці. Адже лише за умови безперервного інформаційного спілкування із зовнішнім середовищем людина здатна продуктивно мислити й активно діяти. При цьому почувати себе впевнено вона може лише тоді, коли її свідомість відображає суспільне, або, в усякому разі, приведене у певне співвідношення до нього.

Інформаційний потік неоднорідний. Якщо розглядати його структуру, то одразу ж можна виокремити два основних компонента: організовану (офіційну) і неорганізовану (неофіційну) інформацію. Під організованою інформацією ми розуміємо будь-які повідомлення (потік повідомлень), що виходять із інституційних джерел суспільства. Під неорганізованою ту, що надходить у розпорядження особи стихійно, поза контролем державної влади та громадських організацій; до неї можна віднести міжособистісні форми інформаційного спілкування, а також чутки, анекдоти, інформацію закордонних джерел тощо.

Організована інформація посідає півне місце у стабільно функціонуючому суспільстві. Вона є основою формування громадської думки, відповідає на головні інформаційні потреби особи. Межа між цими двома компонентами інформаційного потоку дуже рухома і прозора. Значення і ефективність організованої інформації прямо пропорційні її правдивості, актуальності, об'єктивності, соціальній спрямованості тощо. Якщо офіційні повідомлення не дають відповіді на питання, які хвилюють особу, роль неорганізованої інформації зростає, і навпаки.

Інформаційні потоки можна поділяти за джерелом їх походження, за суб'єктами,

на які спрямований інформаційний потік, за видом інформації, яку несе цей потік, за періодичністю виникнення інформації тощо. Зокрема, за сферою суспільних відносин можна виділити інформаційний потік в сфері економіки, політики, в соціальній сфері, і звичайно, в сфері права, що формує потік правової інформації.

Поняття «правова інформація» визначено в ст. 22 Закону України «Про інформацію» як сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо [2]. Ураховуючи таке законодавче визначення, термін «інформаційно-правовий потік» або «потік правової інформації», що не має нормативного закріплення в галузевих законах інформаційного права, може тлумачитись, як інтенсивний та структурований обсяг правових відомостей, що виходить від джерела правової інформації та спрямований на відповідний об'єкт з метою підвищення ступеня його правової поінформованості, підвищення рівня правової культури [5, с. 46].

Відповідно до частини 2 ст. 22 Закону України «Про інформацію», джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань [2].

Забезпечення права особи на доступ до правової інформації залежить від створення ефективного механізму доступності до джерел такої інформації. На сьогодні в Україні основою цього механізму є інформаційно-правові системи.

Інформаційно-правова система – це організаційно впорядкована сукупність

нормативно-правових документів (масивів документів), за допомогою яких суб'єкт управління (орган, посадова особа), застосовуючи інформаційні технології, у тому числі засоби обчислювальної техніки та зв'язку, забезпечує процес розробки та прийняття рішень у сфері законодавчої, застосованої та законотворчої діяльності [9, с. 716].

Побудова та функціонування такої комплексної сукупності елементів, як інформаційно-правова система, що включає до свого складу методи, процедури, інформаційні ресурси, масиви документів, фонди документів, архіви, банки даних, бази знань, автоматизовані інформаційні системи (мережі), ґрунтується на конституційній нормі, згідно з якою «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» [1].

Передбачена Законами України «Про Національну програму інформатизації» та «Про Концепцію Національної програми інформатизації» державна політика інформатизації повинна спрямовуватися на всебічну демократизацію процесів створення та споживання інформації, загальнодоступність інформаційних ресурсів та послуг, захист прав особи від інформаційного вторгнення тощо. В основу оцінки ефективності інформатизації необхідно покласти комплексний підхід, який ґрунтується на врахуванні не лише ресурсних показників, а й впливу інформаційних процесів загалом на всі сфери життєдіяльності суспільства [4].

Таким чином, інформаційно-правова система є складовою частиною інформатизації галузевих програм, які сприяють вдосконаленню соціально-економічних та соціально-правових відносин, подальшій демократизації суспільного життя, забезпеченню національних інтересів держави.

Як інструмент управління потоками правової інформації інформаційно-правова система забезпечує:

- можливість реалізації аналізу та систематизації законодавчих актів України та інших нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування;
- здійснення соціологічного опитування з метою вивчення громадської думки (шляхом анкетування через мережу Інтернет, створення тематичних форумів) для отримання та використання відповідної інформації;
- прогнозування процесів законотворчості;
- актуалізацію бази даних у конкретній сфері діяльності;
- ведення банку даних методичних рекомендацій із судової та нотаріальної практики;
- пошук необхідної нормативної інформації для найрізноманітніших цілей (під час розгляду справи у суді, прийняття рішень щодо укладання договорів, контрактів та в інших випадках), – тобто можливість доведення правової інформації до широкого кола користувачів.

Більшість розвинених країн має свої значні банки правової інформації, з яких користувачі отримують інформацію по телефону. Наприклад, у Російській Федерації (далі – РФ) існує експертна юридична система «LEXPRO» – правова база даних та система обробки інформації, яка містить нормативні та судові акти (правові акти РФ і СРСР, міжнародні акти, судову практику, законодавство суб'єктів РФ), коментарі законодавства і форми документів [8]. Аналогічні довідково-правові системи існують і в США. Так, в автоматизованій правовій системі LEXIS вміщено федеральні закони США, закони окремих штатів та рішення судів. Систему WESTLAW використовують під час підготовки рішень за прецедентами. У бан-

ках цієї системи зберігаються повнотекстові документи: закони, рішення федеральних та окружних судів, рішення федеральних агентств, юридичні словники. У Німеччині відома система JURIS містить банки даних: федерального законодавства, документів із судочинства, адміністративних актів, публікацій у галузі права. У Франції юридичні банки даних об'єднано в єдину державну компанію, яка включає системи CEDIJ (Рада державних служб), JURISTDATA (використовується Паризькою адвокатурою) і SYDONI (використовується прокуратурою). У Великобританії широко використовується банк даних LEXIS, що містить три файли законодавства: (STAT – загальне законодавство, SI – статистика та STATIS – об'єднаний файл). Діють також інші системи. Триває створення систем правової інформації у країнах Європейської співдружності. Діє низка систем за тематичними напрямками (ENLEX – з навколишнього середовища, JURINPI – з інтелектуальної власності тощо) [9, с. 717].

Щодо національних інформаційно-правових систем, що функціонують в Україні, варто зазначити про систему бази даних «Законодавство України», яка має інформаційний характер і не є офіційним друкованим виданням. Вона є національним інформаційно-правовим ресурсом, що за допомогою відповідних інформаційно-пошукових систем, дає змогу оперативно знаходити необхідні нормативно-правові документи з метою їх наступного аналізу та прийняття рішень. З найбільш популярних і таких, що користуються попитом, можна назвати інформаційно-правові системи «ЛІГА:ЗАКОН», яка включає весь спектр правової інформації (нормативні акти і їх проекти, судову практику, аналітику, періодичні видання, коментовані кодекси, довідники та ін.). Більшість перелічених систем тепер об'єднано в глобальній мережі – Інтернет, в якій функціону-

ють близько 50 національних інформаційних систем, що забезпечують доступ особи до правової інформації, однак такий доступ залишається обмеженим для громадян, які позбавлені можливості користуватися цією мережею або оплачувати послуги інформаційно-правових систем.

Серед основних субінститутів сфер правового регулювання інформаційних правовідносин залишається актуальним державно-правове сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем, технологій, з пріоритетами для вітчизняних виробників інформаційної продукції, засобів, технологій, а також забезпечення правового режиму формування і використання національних інформаційних ресурсів, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення та надання споживачам інформації.

Вже вкладено мільярдні кошти, а глобальна інформатизація в Україні по великому рахунку так і не відбулась. Замість неї мали місце:

- малопродуктивна компанія загальної комп'ютеризації, зосереджена на вирішенні елементарних задач поверхневого рівня (водночас щорічний ринок продажу комп'ютерів перевищив за 3,5 млн шт.);
- нестримне зростання послуг мобільного зв'язку, на що щорічно витрачається більше 10 млрд грн, хай із приватного гаманця (в Україні станом на 01.01.2009 р. налічується 55,3 млн абонентів мобільного зв'язку);
- переважно іграшковий Інтернет для значної частини користувачів (станом на 01.01.2009 р. чисельність Інтернет – аудиторії в Україні склала понад 10 млн користувачів).
- Пропонується нарешті реалізувати пропозиції нашого геніального співвітчизника академіка В. М. Глушкова щодо проекту, який отримав назву ОГАС, а сьогодні може називатися Єдиною національною

системою інформатизації (ЄНСІ) України. Вона представляє інтегровану мережеву інформаційно-аналітичну систему, що втілює ключові ідеї В. М. Глушкова з урахуванням сучасних вимог розвитку суспільства та розширених можливостей вітчизняної науки і техніки. Її відмінними рисами є:

- інтеграція інформаційно-технологічної та інноваційно-інвестиційної складових інфраструктури на базі нової перспективної інноваційної стратегії;
- консолідація інформаційного середовища, що об'єднує вимоги з боку вищих органів державної влади та місцевого самоврядування з інтересами розвитку відкритого інформаційного суспільства і процесів загальноєвропейської інтеграції, потребами кожного громадянина України;
- інтелектуальна інформаційно-аналітична підтримка управлінських рішень на всіх рівнях (зокрема в законотворчих процесах на засадах багатомовного лексикографічного середовища і логіко-семантичної експертизи);
- розширення доступності і ефективності використання національних і світових інформаційних ресурсів у всіх сферах діяльності суспільства, підвищення конкурентоздатності національної економіки в цілому та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) зокрема;
- використання найсучасніших знань, орієнтованих інформаційно-телекомунікаційних технологій, побудованих на фундаменті досконалих математичних моделей та методів надвисокої складності з використанням розподілених суперкомп'ютерних мереж з високим рівнем продуктивності, інформаційної ємності, надійності та безпеки [6, с. 197]. З урахуванням розвитку інформаційних технологій та спрямованості нашої держави до створення інформаційного суспільства, варто констатувати, що в Україні відсутня ефективна інформаційно-правова система, яка б забезпечувала право на до-

ступ до правової інформації, робила її доступною для широкого загалу споживачів такої інформації. Разом з тим, зауважимо, такий потужний інформаційно-правовий ресурс, що складає відповідну систему, розроблений і з успіхом функціонує в країнах Західної Європи та деяких країнах СНД, наприклад Росії. Глобальний проект, що включає низку можливостей реалізації права на правову інформацію, як правило, «сформований» у вигляді юридичного веб-порталу, власником якого є держава.

Метою вказаного проекту є створення потужного електронного інформаційного ресурсу, який би дав можливість систематизувати всю юридичну інформацію та забезпечити доступ до неї як населенню, так і особам, які використовують вказану інформацію для професійних цілей.

Вказаний інформаційний ресурс повинен створити умови для:

- доступу до систематизованої юридичної інформації та її ефективного використання;
- створення умов для доступності кожного до знання своїх прав та обов'язків, текстів нормативно-правових актів, судової та іншої правозастосовної практики, отримання юридичної консультації із будь-яких питань;
- отримання доступу до іноземного законодавства, а також доступу іноземних громадян до українського законодавства;
- забезпечення координації юридичної освіти та науки із вимогами практики;
- отримання доступу студентів юридичних факультетів до інформаційних ресурсів, у тому числі до юридичної літератури;
- забезпечення співпраці між професійними учасниками освітянського та наукового правового простору із колегами за кордоном [7, с. 77].

Структуру такого масштабного національного проекту було запропоновано у 2008 р. доктором юридичних наук Р. О. Стефанчуком та схвалено на засідан-

ні Координаційної ради молодих юристів України при Міністерстві юстиції України і, на сьогодні, має такий вигляд (додаток 1).

Пропозиція щодо створення такого «Юридичного порталу України» була представлена Міністру юстиції України у грудні 2008 р. і відповідним дорученням направлена на розгляд профільних департаментів, державних установ та ін. Станом на листопад 2010 р. рішення щодо реалізації такого глобального проекту не прийнято, ідея залишається на папері.

Утвердження розуміння важливості та необхідності інформаційних техно-

логій як одного з провідних інструментів управління різними сферами життєдіяльності людини, а далі – конкурентоздатності держави, сьогодні має стати одним з пріоритетів у формуванні державної інформаційної політики України. При створенні ефективної системи інформаційно-правових ресурсів та доступу до них споживача інформації перед Україною постають нові перспективи і можливості розвитку інформатизації у правовій сфері, зокрема участі у розвитку Глобальної Інформаційної Інфраструктури (GII).

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Офіційний вісник України від 1. 10. 2010 р., № 72/1.
2. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 27-28. – Ст. 181.
4. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 27. – Ст. 181.
5. Коваленко А. М. Інформаційно-правова культура особистості: тези доповідей IX Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи», 14-16 травня 2010 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2010. – С. 46.
6. Палагін О. В., Соловйов В. П., Сенченко В. В. Єдина національна система інформатизації: матеріали чотирнадцятої міжнародної науково-практичної конференції з інноваційної діяльності «Проблеми та перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті подолання світової фінансової кризи» (Алушта, 14-19 вересня 2009 р., с. 196-201). [Електронний ресурс] – Режим доступу : // <http://lg.tcvin.snu.edu.ua>
7. Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27-28 травня 2010 р.: у 3-х частинах. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2010. – Ч. 2. – 120 с.
8. Экспертная юридическая система «LEXPRO» // < www.nips.ru > . – 2010.
9. Юридична енциклопедія: В 6 т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. Енцикл., 1998. – 716 с.

ПРОЕКТ КАРТИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕЛЕКТРОННОГО ПРОЕКТУ «ЮРИДИЧНИЙ ПОРТАЛ УКРАЇНИ»

Актуально

- Юридичні новини
- Нові нормативно-правові акти
- Нова судова практика
- Нові наукові заходи (конференції, семінари, форуми, симпозиуми)
- Нові конкурси, гранти, премії
- Новинки юридичної літератури
- Анонси юридичних журналів, газет, інтернет сайтів
- Автореферати дисертацій, що виносяться на захист
- Юридичні вакансії
- Пошук

Правова система України

- Українська держава
 - загальні відомості про державу;
 - прапор;
 - гімн;
 - герб;
 - столиця;
 - адміністративно-територіальний поділ
- Законодавство України
 - історичні нормативно-правові акти;
 - сучасне законодавство України;
 - законодавство зарубіжних держав;
 - міжнародні нормативно-правові акти та європейське законодавство;
 - проекти нормативно-правових актів
- Органи державної влади
 - Президент України;
 - Верховна Рада України;
 - Кабінет Міністрів України;
 - Центральні органи виконавчої влади:
 - Міністерства;
 - Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом;
 - Державні комітети України;
 - Інші центральні органи та установи України
 - Всеукраїнська книга скарг
- Місцеве самоврядування

- Загальні відомості про місцеве самоврядування в Україні
- Органи місцевого самоврядування в Україні
- Правосуддя в Україні:
 - Система судів в Україні
 - Конституційний Суд України та конституційне судочинство
 - Система судів загальної юрисдикції та загальне судочинство
 - Третейське судочинство
 - Європейський суд з прав людини
 - Судова практика в Україні

Юридична освіта

- Загальні положення про юридичну освіту в Україні
- Правова освіта в дошкільних навчальних закладах
- Правова освіта в загальноосвітніх навчальних закладах
- Вища юридична освіта:
 - вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації;
 - вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації;
 - правила вступу до вищих навчальних закладів;
 - стандарт вищої юридичної освіти;
 - юридичні вакансії
- Клінічна юридична освіта:
 - Перелік юридичних клінік в Україні
 - Проект «Безкоштовна юридична консультація».
- Юридична бібліотека:
 - Юридична класика (Libris Legendi)
 - Юридичні книги
 - Юридична періодика
 - Юридичні документи
 - Юридичні Інтернет ресурси

Юридична практика

- Зразки юридичних документів
- Довідкова інформація:
 - Каталог органів державної влади
 - Каталог судових органів
 - Каталог органів прокуратури та інших правозахисних органів
 - Каталог юридичних фірм України
 - Каталог адвокатів в Україні
 - Курси, ставки, індекси тощо
- Реєстри:
 - Єдиний державний реєстр судових рішень
 - Реєстр адвокатських об'єднань
 - Єдиний реєстр нотаріусів України
 - Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів
 - Єдиний реєстр заборон відчуження об'єктів нерухомого майна
 - Реєстр прав власності на нерухоме майно
 - Державний реєстр атестованих судових експертів державних і підприємницьких структур та громадян
 - Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів
 - Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень
 - Державний реєстр іпотек
 - Державний реєстр правочинів
 - Державний реєстр обтяжень рухомого майна
 - Спадковий реєстр
 - Реєстр спеціальних бланків документів інформаційної системи Міністерства юстиції України
 - Єдиний реєстр довіреностей
 - Єдиний державний реєстр об'єднань громадян та благодійних організацій
 - Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності
 - Реєстр бюро кредитних історій
 - Перелік Всеукраїнських професійних спілок
 - Перелік об'єднань організацій роботодавців

- Список постійно діючих третейських судів
- Програмне забезпечення для юристів
- Власний досвід (по конкретних напрямках і проблемних питаннях)
- Пропозиції щодо зміни законодавства

Юридична наука

- Наукові установи України
- Юридичні аспірантури та докторантури
- Спеціалізовані вчені ради по захисту дисертацій
- Перелік дисертацій, що виносяться на захист, та наукова новизна
- Каталог кандидатів та докторів юридичних наук
- Захищені юридичні дисертації
- Затвержені теми дисертацій

Юридична спільнота

- Міжнародні правозахисні громадські організації
- Всеукраїнські правозахисні громадські організації
- Регіональні правозахисні громадські організації

Юридичний інтерактив

- Юридичний форум
- Опитування
- Акції
- Дошка оголошень
- Оп-line юридична консультація
- Гарячі лінії та телефони довіри
- Афоризми про юриспруденцію

Про портал

- Реєстрація
- Авторизація
- Про нас
- Часті питання (FAQ)
- Зворотний зв'язок
- Корисні посилання
- Гостьова книга
- Пошук
- Банери + Лічильник
- Мапа сайта